

Prof. Dr.
Osman Korkut Kanadođlu
İstanbul Okan Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Dr. iur
Ahmet Mert Duygun
İzmir Bakırçay Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

ANAYASA HUKUKUNUN GENEL ESASLARI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX

Birinci Bölüm

ANAYASA KAVRAMI VE ANAYASACILIK HAREKETLERİNİN GELİŞMESİ

I.	Anayasa Kavramı ve Anayasacılık.....	1
	A. Anayasa Kavramının Kökeni.....	1
	B. Anayasacılık Anlayışının Gelişmesi.....	3
	C. Anayasanın Unsurları (İçeriği).....	7
	D. Anayasacılık Anlayışındaki Bozulmalar.....	8
	E. Türkiye’de Anayasacılık: Osmanlı - Türk Anayasacılık Tarihi	15
II.	Anayasa Türleri.....	19
	A. Maddi Anlamda - Şekli Anlamda Anayasa Ayrımı.....	20
	B. Yazılı Anayasacılık / Yazısız (Teamüli) Anayasacılık (Siyasete Dayalı Anayasacılık - Hukuka Dayalı Anayasacılık)	23
	C. Katı Anayasa / Yumuşak Anayasa.....	26
	D. Çerçeve Anayasa / Düzenleyici Anayasa.....	29
	E. İnce Anayasa / Yüklü (Kalın) Anayasa.....	31
III.	Anayasanın Yorumlanması.....	34
	A. Genel Olarak Yorum Yöntemleri.....	35
	1. Lafzi (Sözel) Yorum.....	35
	2. Sistematik Yorum.....	36
	3. Tarihsel (Genetik) Yorum.....	36
	4. Amaçsal (Teleolojik) Yorum.....	37
	B. Anayasa Hukukuna Özgü Yorum Yöntemleri.....	38

IV. Anayasanın Yapımı ve Deęiřtirilmesi.....	39
A. Asli Kurucu İktidar.....	40
1. Dinamikler / Modeller	40
2. Özellikler	43
3. Asli Kurucu İktidarın Tasnif Edilmesi: Monokratik ve Demokratik Asli Kurucu İktidar	45
a. Monokratik Anayasa Yapımı.....	45
b. Demokratik Anayasa Yapımı.....	47
i. Kurucu Referandum.....	48
ii. Kurucu Meclis	51
B. Türev (Tali) Kurucu İktidar.....	54
1. Yöntem	55
2. Maddi Sınırlar.....	57
C. Anayasa Yapımı ve Değişikliği Arasında Üçüncü Yol: Anayasanın Tümünden Deęiřtirilmesi.....	60

İkinci Bölüm

DEVLET

I. Devlet Kavramı.....	65
II. Devletin Tanımı	66
III. Devletin Unsurları.....	68
A. Ülke.....	68
B. İnsan Topluluęu (Ulus / Halk)	71
1. Devlet ve Ulus	72
2. Devlet ve Ulus Diyalektięi	73
3. Ulus ve Ulusçuluk.....	77
C. Egemenlik.....	81
D. Kurumsallaşmış Bir Örgütlenme.....	82
E. Anayasallık	84
IV. Egemenliğin Kaynağı ve Kullanımı	85

A. Teokratik Egemenlik Anlayışı	86
B. Demokratik Egemenlik Teorileri	92
1. Halk Egemenliği.....	92
2. Millet (Ulus) Egemenliği	95
C. Demokratik Egemenlik Anlayışlarının Uygulamadaki Geçişkenliği: Yarı Doğrudan Demokrasi.....	100
1. Referandum.....	101
2. Halk Girişimi.....	102
3. Halkın Vetosu	104
4. Geri Çağırma	104
5. Değerlendirme.....	105
V. Egemenliğin Yapısına Göre Devlet Biçimleri.....	107
A. Üniter Devlet.....	107
1. Tanım.....	107
2. Üniter Devlette Yönetim (İdare) Cihazı: İdari Örgütlenme Şeması	108
a. Merkezden Yönetim Usulü.....	109
b. Yerinden Yönetim	110
B. Federal Devlet.....	114
1. Siyasi Özerklik.....	116
2. Katılım İlkesi.....	120
3. Yetki Uyuşmazlıkları	122
4. Genel Bir Değerlendirme	125
C. Bölge Devlet.....	127
1. İspanya.....	129
2. İtalya.....	133
3. Birleşik Krallık.....	136

Üçüncü Bölüm SEÇİMLER

I.	Demokratik Seçim İlkeleri.....	137
A.	Seçimlerin Genelliği İlkesi	137
1.	Kısıtlı Oy.....	138
a.	Servete bağlı kısıtlı oy	138
b.	Yeteneğe göre kısıtlı oy	139
c.	Cinsiyete göre kısıtlı oy	140
d.	Irka dayalı kısıtlı oy	143
2.	Genel Oy İlkesinden Nesnel Sapmalar	144
a.	Hükümlülük.....	144
b.	Kısıtlılık.....	146
c.	Askerlik.....	147
d.	İkamet.....	148
B.	Seçimlerin Serbestliği İlkesi.....	148
C.	Tek Dereceli Oy İlkesi	149
D.	Seçimlerin Eşitliği İlkesi	150
1.	Çoğul oy (Oyların sayısal eşitsizliği)	150
2.	Oyların başarı değerindeki eşitsizlik.....	152
3.	Temsilde eşitsizlik (adaletsizlik)	153
4.	Seçimlerde fırsat (şans) eşitliği.....	154
E.	Seçimlerin Gizliliği İlkesi	155
II.	Seçim Sistemleri.....	156
A.	Genel Olarak.....	156
B.	İşlev ve Türleri	157
1.	Çoğunluk Seçim Sistemi.....	158
2.	Nisbi Temsil Sistemi.....	159
III.	Seçim Uyuşmazlıkları	160
A.	Seçim Çevrelerinin ve Adayların Belirlenmesi.....	161
B.	Oy Kullanma Biçimi	163

C. Seçim İttifakları ve Barajları.....	166
D. Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi	173

Dördüncü Bölüm

SİYASİ PARTİLER

I. Tarihçe.....	179
II. Siyasi Parti Türleri.....	183
A. Kadro Partisi - Kitle Partisi Ayrımı	183
B. Serbest Parti - Disiplinli Parti Ayrımı.....	185
C. Entegrasyon (Bütünleşme) Partisi - Toplayıcı Parti Ayrımı (Catch All Partys - Allerweltpartei)	187
III. Siyasi Parti Sistemleri	189
A. Tek Parti Sistemi	190
B. İki Parti Sistemi.....	192
C. İki'den Çok Parti Sistemi (Çok Partili Sistem)	193
IV. Siyasi Parti Tanımının Özellikleri.....	194
A. 1982 Anayasası'na Göre Siyasi Parti.....	194
B. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Siyasi Parti.....	196
C. 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na Göre Siyasi Parti.....	198
1. Anayasa ve kanunlara uygunluk.....	198
2. Seçimler yoluyla milli iradenin oluşumuna katılma.....	198
3. Tüzük ve programa sahip olma.....	201
4. Ülke çapında örgütlenme.....	202
5. Çağdaş medeniyete ulaşma amacı	203
6. Tüzel kişiliğe sahip kuruluş.....	203
V. Parti Kurma Hakkı.....	206
VI. Örgüt Yapısı.....	207
A. Genel Olarak	207
B. Merkez Örgütü	208
1. En Üst Parti Organı: Büyük Kongre	208

2. Genel Başkan.....	209
3. Merkez karar, yönetim ve icra organları	211
4. Organların İlişkileri	212
5. Alt Örgüt Birimleri.....	213
VII. Parti İçi Demokrasi ve Parti İçi Disiplin.....	215
VIII. Siyasi Partilerin Finansmanı.....	222
IX. Siyasi Parti Yasakları	225
A. Genel Olarak	225
B. Avrupa Hukukunda Parti Yasağının Koşulları.....	226
1. Yasal Dayanak	228
2. Meşru Amaç	229
3. Demokratik Bir Toplumda Parti Yasaklamasının Zorunluluğu	230
C. Türkiye'deki Uygulama	231

Beşinci Bölüm

KUVVETLER AYRILIĞI İLKESİ

I. Tarihsel Oluşum.....	237
II. Kapsam ve İçerik.....	240
III. Eleştiriler.....	245
IV. Örgütsel Kuvvetler Ayrılığı (Siyasal Rejimler).....	246
V. Siyasal Rejim Türleri.....	247
A. Kuvvetler Birliğine Dayanan Siyasal Rejimler.....	248
1. Kuvvetlerin Yürütmede Birleşmesi	249
2. Kuvvetlerin Yasamada Birleşmesi: Meclis Hükümeti.....	253
a. Teoride Meclis Hükümeti.....	253
b. Uygulamada Meclis Hükümeti	257
i. Fransa.....	257
ii. Uruguay.....	258

iii. İsviçre Modeli ve Meclis Hükümetinden Sapma: Uyum Demokrasisi (Konkordanzdemokratie).....	258
iv. Sosyalist Anayasacılıkta Meclis Hükümeti Tartışması	261
v. Türk Anayasacılığında Meclis Hükümeti: I. Meclis, 1921 Anayasası ve 1924 Anayasalarının Öngörmüş Olduğu Hükümet Sistemlerinin Nitelendirmesi..	262
B. Kuvvetler Ayrılığına Dayalı Siyasal Rejimler.....	266
1. Parlamenter Rejimler	266
a. Tarihsel Oluşum.....	267
b. Temel İlkeler.....	272
i. Yürütme Organının İkili Yapısı.....	272
ii. Bakanlar Kurulunun Siyasi Sorumluluğu (Hükümetin Düşürülebilir Olması).....	273
aa. Bakanlar Kurulunun Kurulması.....	276
bb. İktidar ve Muhalefet Ayrımı.....	278
cc. Karşı İmza Kuralı	280
iii. Devlet Başkanının Sorumsuzluğu	282
aa. Devlet Başkanının Tarafsızlığı.....	284
bb. Cumhurbaşkanı'nın Seçimi Usulü	286
cc. Devlet Başkanının Statüsüne İlişkin Bazı Tespitler	287
iv. Parlamentonun Feshi	289
c. Parlamenter Demokratik Sistemlerde Parlamentonun Konumu.....	292
i. İngiliz Tipi (Westminster Modeli) Parlamenter Demokrasi.....	293
ii. Parlamenter Bir Model Olarak Şansölye (Kanzler) Demokrasisi.....	295
iii. Fransa ve Almanya'nın Yakın Anayasal Tarihindeki Siyasal Rejime İlişkin Paralellikler	296
d. 1982 Anayasası Uygulamasında Parlamenter Rejim..	300
i. 2007 Öncesi.....	300
ii. 2007 – 2014 Ara(sı) Dönem	303
2. Başkanlık Rejimi	305

a.	Başkanlık Sisteminin Klasik Modeli: Amerika Birleşik Devletleri.....	305
i.	Tarihsel Oluşum.....	305
ii.	Tanımı ve Özgünlüğü.....	309
iii.	Belirleyici Ölçütler.....	313
aa.	Kuvvetler Ayrılığı.....	313
bb.	Örgütlenme Modeli (Kongre – Başkan ve Aralarındaki Bağlılıklar).....	316
cc.	Siyasi Partiler	322
dd.	Yargı.....	323
b.	Başkanlık Rejiminin Başkalaşması (Koalisyonlu Başkanlık Rejimi)	326
c.	Başkanlık Rejiminden Sapma (Patronlu / Hiper Başkanlık Rejimi)	329
d.	2017 Anayasa Değişikliği Sonrası Türkiye’de Uygulanan “Sui Generis” Başkanlık Sistemi: Türk Tipi Başkanlık Sistemi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi).....	334
i.	Parlamentonun Konumu ve Zayıflatılması.....	336
ii.	Yürütmenin (Cumhurbaşkanının) Güçlendirilmesi.....	338
iii.	Cumhurbaşkanının Yargıya İlişkin Yetkileri	339
e.	Değerlendirme.....	340
3.	Yarı Başkanlık Rejimi.....	340
a.	Genel Olarak	340
b.	Klasik Yarı Başkanlık Rejimi: Fransa Modeli	345
c.	Otoriter Yarı Başkanlık Sistemi.....	351
VI.	İşlevsel Kuvvetler Ayrılığı.....	356
A.	Yasama İşlemleri.....	357
1.	Kanun	357
a.	Parlamentonun Kural Koyma Yetkisinin Sınırları.....	359
b.	Belirlilik İlkesi	362
c.	Kanun Yapma Usulü.....	365
i.	Kanun Önerisi.....	366

ii. Meclisin Kabul Kararı.....	366
iii. Devlet Başkanının Katılımı.....	369
d. Kanun Türleri	371
i. Genel Kanun – Özel Kanun	371
ii. Temel Kanun –Temel Olmayan Kanun	371
iii. Kod Kanun – Çerçeve Kanun	372
iv. Torba Kanun.....	372
e. Geriye Etkili Yasalar Sorunu	373
2. Karar	375
a. Konu ve Kapsamı	375
b. Oluşma Biçimi	377
c. Yargısal Denetimi.....	378
d. Bir Parlamento Kararı Türü Olarak İçtüzük	379
B. Yürütmenin İşlemleri.....	380
1. Olağan Dönem Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri	380
a. 2017 Anayasa Değişiklikleri Öncesinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.....	381
b. 2017 Anayasa Değişikliği Sonrasında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.....	383
i. Düzenleme Alanı.....	383
ii. Mahfuz (Saklı) Alan Öngörülüp Öngörülmediği Sorunu.....	385
iii. Kurallar Kademelenmesindeki Yeri.....	387
iv. Yargısal Denetim ve Anayasa Mahkemesi İçtihadı.....	391
aa. Genel Olarak	391
bb. Anayasa Mahkemesi'nin Erken Dönem İçtihadı.....	393
2. Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	398
a. Olağanüstü Hal Kavramı ve 1982 Anayasası'nda Düzenlenme Biçimi.....	398
b. Olağanüstü Halde Kullanılan Bir Sınırlama Aracı Olarak Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	402

C. Kurallar Kademelenmesi (Normlar Hiyerarşisi)	405
1. İç Hukukta Kurallar Kademelenmesi.....	406
2. Uluslararası Hukukun Kurallar Kademelenmesindeki Yeri.....	407

Altıncı Bölüm

ANAYASA YARGISI

I. Anayasa Yargısının Meşruluğu ve Doğuşu.....	413
A. Karşılaştırmalı Hukukta Anayasa Yargısının Doğuşu.....	414
B. Türkiye’de Anayasa Yargısının Doğuşu.....	418
II. Anayasa Mahkemesinin Çifte Statüsü.....	419
A. Bir Anayasa Organı Olarak AYM.....	420
B. Bir Mahkeme Olarak AYM.....	422
III. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu: Anayasa Yargıçları ve Seçimleri	425
A. Karşılaştırmalı Hukukta Anayasa Yargıçlarının Seçimi	425
1. Fransa.....	425
2. Amerika Birleşik Devletleri.....	427
3. Avusturya.....	430
4. İtalya.....	432
5. Almanya	432
6. Latin Amerika Devletleri	436
B. Türkiye’de Anayasa Yargıçlarının Seçimi.....	439
IV. Anayasa Mahkemesinin Yetkileri ve Dava Türleri	441
A. Genel Olarak.....	441
B. Anayasaya Uygunluk Denetimi.....	443
1. Soyut Norm Denetimi	444
a. Yargılamanın Konusu ve Amacı.....	444
b. Dava Açma Yetkisi Olanlar	445
c. Denetimin Konusu	447

d.	Dava Açma Süresi ve Davanın Açılmasında Uygulanması Gereken Diğer Esaslar	450
2.	Somut Norm Denetimi.....	451
a.	Yargılamanın Konusu, Amacı ve Uygulamadaki Anlamı	451
b.	Somut Norm Denetimi İle Asıl Dava Arasındaki İlişki.....	452
c.	Somut Norm Denetiminde Dava Koşulları.....	453
d.	On Yıllık Süre ve Anayasal Evrim	455
3.	Yüce Divan Yargılaması.....	458
a.	Karşılaştırmalı Hukukta Devlet Organlarının Sorumluluğu	458
b.	Türkiye’de Yüce Divan Yargılaması	463
4.	Bireysel Başvuru.....	465
a.	Bireysel Başvurunun Tarihçesi.....	465
b.	Bireysel Başvurunun İşlevi	465
c.	Bireysel Başvurunun Usuli Koşulları.....	468
5.	Diğer Yetkiler	469
V.	Anayasa Mahkemesi Kararları.....	470
A.	Karar İçeriği (Çeşitleri)	470
1.	Norm Denetimi Yolunda Verilen Karar Türleri	470
a.	Ret ve İptal Kararı.....	470
b.	Ortalama (Ara) Kararlar	472
i.	Yorumlu Ret Kararı	472
ii.	İhmal ve Anayasanın Doğrudan Uygulanması	474
iii.	Zımni İlga (Anayasa Öncesi Çıkarılan Yasaların Denetimi).....	475
c.	İptal Kararının Yürürlük Tarihinin Ertelenebilmesi..	480
2.	Bireysel Başvuru Yolunda Verilen Kararlar	481
a.	Kabul Edilebilirlik Kararı	481
b.	Esasa İlişkin Kararlar	481
c.	Geçici Tedbir Kararı.....	483

B. Kararın Etkileri	484
1. Şekli Anlamda Kesin Hüküm	484
2. Maddi Anlamda Kesin Hüküm	485
3. Bağlayıcılık	485
4. İptal Edilen Yasayı Yineleme Yasağı	487
5. Gerekçeli Kararın Resmi Gazetede Yayımlı Zorunluluğu	489
C. Anayasaya Aykırılığın Hukuki Sonucu (Geriye Etki Sorunu).....	490
KAYNAKÇA	493